บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของสื่อมวลชนกับการจัดตั้งโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ สุภางค์ จันทวนิช ได้อธิบายไว้ว่า

การวิจัยเชิงคุณภาพ คือการวิจัยประเภทที่สนใจศึกษาคุณลักษณะและความหมายของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม จากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริง การวิจัยเชิงคุณภาพมีลักษณะสำคัญได้แก่ การมองจากหลายมิติ (Multi dimension) การเห็นภาพรวม (Holistic) การเฝ้าสังเกตเป็นระยะเวลานาน การไม่ใช้เกณฑ์ของผู้วิจัยในการตัดสินปรากฏการณ์หรือการให้ความหมายแก่พฤติกรรมของผู้ถูกวิจัย ส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลทางสังคม วัฒนธรรม บางประการและข้อมูลที่มีลักษณะเป็นนามธรรม และไม่อาจจัดทำในรูปปริมาณได้ ข้อมูลเหล่านี้มีอาทิ ความรู้สึกนึกคิด โลกทัศน์ ประวัติชีวิต ค่านิยม ประสบการณ์หรือปัญหาในการดำเนินชีวิตบางประการ รวมทั้งเหตุการณ์ต่าง ๆ (สุภางค์ จันทวนิช, 2531: 738 – 739)

สำหรับการวิจัยเรื่อง "บทบาทของสื่อมวลชนกับการจัดตั้งโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ ระหว่างปี 2530 – 2540" นี้ มีวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพในช่วงระยะเวลา 10 ปี และใช้วิธีการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กับตัวสื่อมวลชนในสาขาต่าง ๆ และเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ซึ่งใช้สื่อมวลชนเหล่านี้ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ไปศึกษาปริบทของข่าวต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดตั้งโรงไฟฟ้านิวเคลียร์จากข่าวตัดในช่วงเวลาดังกล่าว โดยการวิจัยเชิงคุณภาพนี้จะเป็นการวิเคราะห์ถึงทฤษฎีเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจและสามารถนำมาอธิบายถึงปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาได้ ในการวิจัยนี้มีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

แหล่งข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการในการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลสองประเภทด้วยกัน คือ

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. ประเภทเอกสาร
2. ประเภทบุคคล

1. ประเภทเอกสาร ได้แก่

1.1 สื่อวิทยุ

ต้นฉบับข่าววิทยุสารกรมประชาสัมพันธ์ จำนวน 20 ข่าว

พ.ศ.	จำนวน (ข่าว)
2530	-
2531	-
2532	-
2533	2
2534	3
2535	1
2536	3
2537	3
2538	2
2539	6
2540	-

1.2 สื่อโทรทัศน์

1.2.1 ต้นฉบับข่าว (script) จากสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 จำนวน 2 ข่าว คือวันที่ 18 และ 19 ธันวาคม 2539 และสกู๊ปข่าว 1 ข่าว วันที่ 14 กรกฎาคม 2539

1.2.2 ต้นฉบับข่าวจากสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 จำนวน 2 ข่าว คือ วันที่ 18 และ 19 ธันวาคม 2539

สำหรับต้นฉบับข่าวโทรทัศน์ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ได้แต่หัวข้อข่าวเกี่ยวกับโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ ตั้งแต่ปี 2538 จำนวน 44 หัวข้อข่าว โดยเป็นข่าวต่างประเทศ จำนวน 35 ข่าว และข่าวภายในประเทศ จำนวน 9 ข่าว แต่เนื้อหาของข่าวได้หายไป หาได้เพียง 3 ข่าว เท่านั้น

1.3 สื่อหนังสือพิมพ์

แฟ้มรวบรวมข่าวจากสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ ซึ่งเก็บรวบรวมทุกวันจากหนังสือพิมพ์ประเภทต่างๆ ทุกฉบับ ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ดังต่อไปนี้

พ.ศ.	จำนวน (ข่าว)
2530	5
2531	-
2532	-
2533	2
2534	37
2535	78
2536	63
2537	18
2538	60
2539	182
2540	10
รวม	455

2. **ประเภทบุคคล** ผู้ที่ให้การสัมภาษณ์ประเด็นต่าง ๆ ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบไปด้วย

2.1 กลุ่มสื่อมวลชนหนังสือพิมพ์ จำนวน 6 คน ดังนี้

2.1.1 นายวิทยา ตัณฑสุทธิ์ บรรณาธิการอาวุโสหนังสือพิมพ์แนวหน้า เคยเป็นผู้หนึ่งที่สนับสนุนงานของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย รวมทั้งเขียนคอลัมน์เกี่ยวกับโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ด้วยแนวความคิดสนับสนุนหลายครั้ง เพราะทราบถึงลักษณะของโรงไฟฟ้านิวเคลียร์เป็นอย่างดี เคยเดินทางไปดูงานโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ ซึ่งได้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2542

2.1.2 นายกำแหง ภริตานนท์ รองบรรณาธิการอาวุโส หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ เคยเดินทางไปดูงานโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ ซึ่งสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2542

2.1.3 นายทวีศักดิ์ บุตรตัน คอลัมนิสต์หนังสือพิมพ์มติชน เคยเขียนคอลัมน์เกี่ยวกับโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ในลักษณะต่อต้านอยู่เสมอ เนื่องจากไม่มั่นใจในความปลอดภัยของโรงไฟฟ้านิวเคลียร์หากสร้างเสร็จแล้ว ซึ่งสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2542

2.1.4 นายเชาวพงษ์ เมฆารักษ์กุล บรรณาธิการหนังสือพิมพ์เสียงใต้ จังหวัดภูเก็ต เคยเดินทางไปดูงานโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2542

2.1.5 นายชายชาตรี ลิ้มจรูญ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ เคยเดินทางไปดูงานโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2542

2.1.6 นายดำฤทธิ์ วิริยะกุล ผู้สื่อข่าวเศรษฐกิจ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เคยเดินทางไปดูงานโรงไฟฟ้านิวเคลียร์กับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2542

2.2 <u>กลุ่มบรรณาธิการสถานีโทรทัศน์</u> จำนวน 5 คน ดังนี้

2.2.1 นายสมหมาย ศิลปีโยดม บรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 7 สัมภาษณ์เมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2542

2.2.2 นายวิโรจน์ ประกอบพิบูลย์ บรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อสมท. เคยทำงานร่วมกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และเดินทางไปดูงานโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ที่ยุโรป สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2542

2.2.3 นายชิดชนก อภิชาติวรพงษ์ บรรณาธิการข่าวเศรษฐกิจ สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2542

2.2.4 นางจิตินันท์ วัฒนุชชา บรรณาธิการข่าวสังคม สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2542

2.2.5 น.ส.สนมพร ฉิมเฉลิม รองหัวหน้ากองบรรณาธิการ สถานีโทรทัศน์สีช่อง 3 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2542

2.3 <u>กลุ่มนักจัดรายการวิทยุ</u> จำนวน 7 คน ดังนี้

2.3.1 นายนุชา มนตรีเศวตกุล นักจัดรายการคลื่นกรีนเวฟเพื่อสิ่งแวดล้อม เคยเดินทางไปดูงานโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2542

2.3.2 นายวิทยุต แสงโสภิต นักจัดรายการสถานีวิทยุกองทัพภาคที่ 4 จ.สุราษฎร์ธานี เคยเดินทางไปดูงานโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2542

2.3.3 นางฟองสนาน จามรจันทร์ ผู้สื่อข่าวสถานีวิทยุกรมประชาสัมพันธ์ สัมภาษณ์เมื่อ 10 เมษายน 2542

2.3.4 ดร.สมเกียรติ อ่อนวิมล นักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ เจ้าของรายการวิทยุ "โลกยามเช้า" ทางสถานีวิทยุกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ FM 90.0 Mhz. สัมภาษณ์ 9 เมษายน 2542

2.3.5 นายโชคศักดิ์ ใจหาญ นักจัดรายการอิสระ สถานีวิทยุ จ.อุบลราชธานี เคยเดินทางไปดูงานโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ สัมภาษณ์ 12 มีนาคม 2542

2.3.6 นายปราโมช รัฐวินิจ ผู้อำนวยการกองข่าว สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย สัมภาษณ์ 9 เมษายน 2542

2.3.7 นางธาริณี ภาวะสุทธิการณ์ บรรณาธิการข่าว สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ สัมภาษณ์ 9 เมษายน 2542

2.4 <u>เจ้าหน้าที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย</u>

2.4.1 นายสุพิณ ปัญญามาก ผู้ช่วยผู้ว่าการ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (อดีตผู้อำนวยการฝ่ายประชาสัมพันธ์) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2542

2.4.2 นายวิโรจน์ ธีระแนว วิศวกรระดับ 10 หัวหน้าหน่วยประชาสัมพันธ์โครงการโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2542

2.4.3 นางรัชนี ลิ้มยิ่งเจริญ วิทยากรระดับ 10 อดีตหัวหน้าแผนกสื่อมวลชนสัมพันธ์ กองประชาสัมพันธ์ และทำงานในหน่วยประชาสัมพันธ์โครงการโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ สัมภาษณ์ 7 มีนาคม 2542

2.4.4 นายธาตรี ริ้วเจริญ วิทยากรระดับ 9 เคยปฏิบัติงานแผนกสื่อมวลชนสัมพันธ์ กองประชาสัมพันธ์ สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2542

การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้

แบ่งวิธีการเก็บข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้คือ

1. ประเภทเอกสาร

1.1 <u>สื่อวิทยุ</u>

รวบรวมข่าววิทยุสารจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งเก็บข่าวเกี่ยวกับโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ ตั้งแต่ปี 2530 – 2540 จำนวน 20 ข่าว ส่วนบทวิเคราะห์ข่าว ไม่มีเอกสารอ้างอิง

1.2 <u>สื่อโทรทัศน์</u>

ในด้านสื่อโทรทัศน์มีข้อจำกัดเช่นเดียวกับสื่อวิทยุ เนื่องจากไม่มีการเก็บเทปข่าว และต้นฉบับข่าวไว้ จึงประสบปัญหาในการค้นหาเอกสารเป็นอย่างมาก ไม่เฉพาะแต่เรื่องโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ แต่น่าจะเป็นเรื่องอื่น ๆ ด้วยที่ต้องใช้การค้นคว้าย้อนหลังไปเป็นระยะ 1 – 2 ปี ดังที่ผู้วิจัยได้พบจากการไปติดต่อขอข้อมูลและต้นฉบับข่าวโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ซึ่งจะเก็บไว้ที่ศูนย์ข้อมูล ปรากฏว่าข่าวและข้อมูลทุกชนิดที่เก็บไว้ก่อนปี 2541 นั้น ไม่สามารถอ่านได้ กำลังจะดำเนินการเก็บข้อมูลเป็นระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งต้องใช้เวลาอีก 1 – 2 ปี

ส่วนสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 นั้น ไม่ได้มีการจัดระบบแฟ้มข่าว ดังนั้น การค้นหาต้นฉบับข่าวย้อนหลังเกิน 1 ปี ถือเป็นเรื่องยากที่จะย้อนหาข่าวได้ และโดยเฉพาะเรื่องราวของโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยได้นำเสนอออกมาเท่าใดนัก

สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 เป็นสถานีที่มีการจัดระบบแฟ้มข้อมูลต้นฉบับข่าวได้ค่อนข้างดีในปัจจุบัน แต่เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษายาวถึง 10 ปี ทำให้ยากที่จะค้นคว้าหาต้นฉบับข่าวย้อนหลังไปได้มาก เพราะเรื่องราวส่วนใหญ่เป็นของต่างประเทศ และไม่ได้เกี่ยวกับการจัดตั้งโรงไฟฟ้านิวเคลียร์โดยตรง ซึ่งไม่ได้เก็บต้นฉบับข่าวไว้ ดังนั้น จึงทำให้เป็นอุปสรรคในการค้นหาต้นฉบับข่าวมาอ้างอิงได้ โดยจากจำนวนข่าวของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ตั้งแต่ปี 2538 – 2540 นั้น มีหัวข้อข่าวที่ปรากฏจำนวน 44 ข่าว แต่สามารถหาเนื้อหาต้นฉบับข่าวได้เพียง 3 ข่าวเท่านั้น ส่วนสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 ค้นหาได้เพียง 2 ข่าวเท่านั้น

1.3 <u>สื่อหนังสือพิมพ์</u>

รวบรวมข้อมูลข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์ทุกฉบับจำนวน 455 ข่าว ซึ่งส่วนของข่าวตัดหนังสือพิมพ์นั้นได้มีการรวบรวมไว้เกือบครบถ้วน จะมีก็แต่ในช่วงแรกตั้งแต่ปี 2530 จนถึงปี 2533 นั้น ได้สูญหายไป ต้องไปค้นหาที่ห้องสมุดของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ที่ได้เก็บรักษาไว้ ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะไม่ใช่ข่าวของโรงไฟฟ้านิวเคลียร์โดยตรง แต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับอาวุธนิวเคลียร์ และเรื่องราวของต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่

2. ประเภทบุคคล สำหรับสื่อมวลชนนั้น ทุกกลุ่มได้ตอบคำถามสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 นโยบายในการบริหารของสื่อนั้น
2.2 การนำเสนอข่าวต่อประเด็นนี้เสนอในลักษณะใด
2.3 บรรณาธิการข่าว ควบคุมและกำหนดการเลือกเสนอข่าวอย่างไร
2.4 ใครเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องข่าว
2.5 การกำหนดประเด็นข่าวนิวเคลียร์เป็นอย่างไร
2.6 ข่าวนิวเคลียร์มาจากแหล่งข่าวใด
2.7 ข่าวเกี่ยวกับนิวเคลียร์มีความสำคัญมากน้อยเพียงใดเมื่อเทียบกับข่าวอื่น

2.8 ทำไมจึงเสนอข่าวนิวเคลียร์ลักษณะนี้ เพราะอะไร

2.9 ความสมดุลในการเสนอข่าวมีมากน้อยอย่างไร

2.10 โอกาสที่ข่าวเกี่ยวกับโรงไฟฟ้านิวเคลียร์จะปรากฏมีมากน้อยเพียงใด เพราะอะไร

2.11 ความรู้พื้นฐานต่อนิวเคลียร์ของท่านมีมากน้อยเพียงใด

2.12 ผู้สื่อข่าวสายใดที่รับผิดชอบเรื่องนิวเคลียร์

การสัมภาษณ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) รวมทั้งเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Depth – Interview) ผู้วิจัยได้นำสมุดจดบันทึกและเครื่องเทปบันทึกเสียงไปใช้ในการสัมภาษณ์ด้วยทุกครั้ง เพื่อจดประเด็นสำคัญของผู้ให้คำสัมภาษณ์ โดยสรุปและถอดเทปเพื่อค้นหารายละเอียดอีกครั้งหนึ่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากแฟ้มรวบรวมข่าวสารจากหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้งโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ เอกสารต้นฉบับข่าววิทยุ โทรทัศน์ รวมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลสาขาต่าง ๆ มาวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนกับการจัดตั้งโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ระหว่างปี 2530 – 2540 แบ่งออกได้ดังนี้คือ

1. วิเคราะห์ถึงบทบาทของสื่อมวลชนเกี่ยวกับการจัดตั้งโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ ในช่วงปี 2530 – 2540 โดยใช้แนวคิดเรื่อง

- การสอดส่องดูแล รายงานข่าว การให้ข้อมูลข่าวสาร ของสื่อมวลชน
- การเป็นช่องทางการสื่อสาร
- การระดมสรรพกำลัง
- การเป็นผู้กรองสาร
- การกำหนดวาระข่าวสาร

เป็นกรอบในการศึกษา โดยจะวิเคราะห์ในส่วนต่าง ๆ คือ

(1) วิเคราะห์เนื้อหาของข่าวที่นำเสนอ และจุดมุ่งหมายว่ามุ่งเสนอในแนวสนับสนุน คัดค้าน หรือเป็นกลาง

(2) วิเคราะห์รูปแบบและวิธีการนำเสนอ

2. วิเคราะห์กระบวนการด้านการใช้สื่อมวลชนของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เรื่องโรงไฟฟ้านิวเคลียร์

3. เพื่อเสนอมาตรการทางด้านการดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่การจัดตั้งโรงไฟฟ้านิวเคลียร์

การนำเสนอข้อมูล

1. เสนอการวิเคราะห์บทบาทของสื่อมวลชนว่ามีบทบาทตามหน้าที่หรือไม่ อย่างไร

2. นำเสนอให้เห็นถึงกระบวนการด้านการใช้สื่อมวลชนของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ว่ามีลักษณะอย่างไร ตามทฤษฎีของ Westley and McClean

3. นำเสนอผลสรุปจากการศึกษาข้อมูลทั้งหมด เพื่อนำไปสู่การอภิปรายผลและแนวความคิดในการปรับปรุงการทำงานของฝ่ายประชาสัมพันธ์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

ผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์เนื้อหาการนำเสนอของสื่อมวลชนทั้งวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในบทบาทของสื่อมวลชนตามแนวคิดที่ได้กล่าวมาแล้ว และใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ประกอบกับเอกสารการดำเนินงานด้านประชาสัมพันธ์ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เพื่อใช้วิเคราะห์กระบวนการด้านการใช้สื่อมวลชนของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ว่ามีลักษณะอย่างไร และจะได้เสนอมาตรการด้านการดำเนินงานที่จะนำไปสู่การจัดตั้งโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ได้ในโอกาสต่อไป